O‘QUVCHILARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNI UZLUKSIZ TASHKIL ETISH METODIKASI

Qaraxonova L. M.
Qori Niyoziy nomidagi tarbiya pedagogikasi milliy instituti bo‘lim mudiri, p.f.d. (DSc), katta ilmiy xodim.

Annotatsiya. Jamiyat ma'naviy-axloqiy muhitini takomillashtirishda asosiy tayanch omillar sifatida pedagogik hamkorlik munosabatlarining muhim shakllari: o'qituvchi-o'quvchi-ota-ona, jamoatchilik tashkilotlari-o'quvchi-o'qituvchi, ta'lim muassasalari-o'quvchi-mahalla organlari, mahalla organlari-o'quvchi-ota-onalar kabi faoliyatning mushtarakligini baholash orqali o'quvchilar tarbiyasini ta'minlashda mazkur paradigmalarning ma'naviy hamkorligini ta'minlashni tashkil qilish muhim amaliyot sanaladi.

Kalit so'zlar: ta'lim-tarbiya, komil inson tarbiyasi, maktab, mahalla, oilada tarbiyaviy ishlar, ota-onalar va maktab hamkorligi masalalari, o'quv jarayoni, ma'naviy-axloqiy tarbiyalash, oilaviy qadriyatlar asosida tarbiyalash ishlari, ta'lim muassasalari.

Аннотация. Организация обеспечения духовного сотрудничества этих парадигм в обеспечении воспитания обучающихся путем оценки совместной деятельности важных форм отношений педагогического сотрудничества как основных поддерживающих факторов совершенствования духовно-нравственной среды общества: учитель-ученик-родитель, общественные организации-ученик-учитель, образовательные учреждения-ученик-органы самоуправления, органы самоуправления-ученик-родители рассматривается как важная практика.

Ключевые слова: образование, воспитание полноценной личности, школа, микрорайон, воспитательная работа в семье, вопросы взаимодействия родителей и школы, образовательный процесс, духовно-нравственное воспитание, воспитание на основе семейных ценностей, образовательные учреждения.

Abstract. The organization of ensuring the spiritual cooperation of these paradigms in ensuring the education of students by assessing the joint activities of important forms of pedagogical cooperation relations as the main supporting factors in improving the spiritual and moral environment of society: teacher-student-parent, public organizations-student-teacher, educational institutions-student-neighbor-

hood bodies, neighborhood bodies-student-parents is considered an important practice.

Keywords: education and upbringing, perfect human upbringing, school, neighborhood, educational work in the family, issues of parents and school cooperation, educational process, moral and moral education, work of education based on family values, educational institutions.

Yosh avlodni axloqiy, madamy-ma'rifiy jihatdan yetuk insonlar qilib tarbiyalash ishi birinchi navbatda, oiladan boshlanadi. Bu borada barkamol avlodni tarbiyalashda ota-ona, mahalla va ta'lim muassasalarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodni vatanparvarlik, insonparvarlik kabi xislatlar bilan birga diniy va milliy bag'rikenglik, yuksak ma'naviyat egasi hamda boshqa millatlarga nisbatan hurmat bilan qaraydigan, insoniy qadr-qimmatni e'zozlaydigan qilib tarbiyalashda uch asosiy omil – oila, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga egadir.

O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash, o'z Vatani va xalqiga sodiq fuqaroni shakllantirish bo'yicha maktablarning ota-onalar, oilalar, mahalla qo'mitalari, Respublika Ma'naviyat targ'ibot markazi bo'linmalari, jamoat tashkilotlari va jamg'armalar bilan mustahkam o'zaro hamkorligi amalga oshiriladi.

Bolalarning ma'naviy barkamol va jismoniy sog'lom bo'lishlarida oilaning vazifalari: oilada sog'lom ijtimoiy muhitni yaratish, milliy ruh va turmush tarzini hisobga olgan holda farzandlarda ota-ona, Vatanga muhabbat g'usini shakllantirish; bolalarning qiziqishi, iqtidori va ehtiyojlarini hisobga olgan asbga yo'naltirish; ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish, istiqlol g'oyalari va milliy mafkuraga sadoqat ruhida tarbiyalash; bolalarning bo'sh vaqtlarini to'g'ri tashkil etish va ularning qo'shimcha ta'lim olishlariga shart-sharoit yaratish; bolalar ongiga sanitariya-gigienik, ekologik bilim va ko'nikmalarni singdirish, diniy aqidaparastlik, ichkilikbozlik, giyohvandlikka qarshi tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish.

Davlatimiz oilalarni o'zining olib boradigan siyosati markazida olib qaraydi. Shu sababli imkoniyat doirasida moddiy va ma'naviy yordam berib, oilaviy tarbiyani maktab, jamoatchilik bilan uyg'unligini ta'minlashdan manfaatdordir.

Bugungi kunda o'quvchi ma'naviyatiga qarshi yo'naltirilgan, bir qarashda arzimas bo'lib tuyuladigan kichkina xabar ham axborot olamida globallashuv shiddatidan kuch olib, ko'zga ko'rinmaydigan, lekin zararini hech narsa bilan qoplab bo'lmaydigan ulkan ziyon yetkazishi mumkin. Har bir ota-ona o'z farzandi kamolini ko'rish uchun uni voya-

ga yetkazadi, albatta, bu jarayon o'z-o'zidan amalga oshmaydi.

Xalqimizda bir naql bor: «Nima eksang, shuni o'rasan», shu naqlni boshqa talqinda aytib ko'raylik: «Nima o'rishni xohlasang, shuni ek». Ota-ona farzandlariga mol-mulk, uy-joy, avtomobil va boshqa qimmatbaho moddiy boyliklarni berishi mumkin, lekin tarbiya, baxtni topib bera oladimi? Bunga o'zlarining qanday tarbiya ko'rganlik darajasi bilan erishiladi.

«Ota o'g'lini yetaklab ketayotib, o'g'lim qadamingni o'ylab bos deb aytsa, o'g'li shunday javob beribdi: ota siz qanday qadam bossangiz men shunday yuraman, chunki men sizga ergashayapman». Bu tarbiyaning ibrat-namuna usuliga misol bo'la oladi.

Ta'lim-tarbiya masalasi har doim kun tartibidagi masalalardan biri bo'lib kelgan va shunday vazifa bo'lib qoladi. Chunki yangi avlodlar tug'iladi, hayotda kamol topish uchun ta'lim-tarbiyaga ehtiyoj sezadi. Insonning eng sof va pokiza tuyg'ulari, ilk hayotiy tushuncha va tasavvurlari birinchi galda oila bag'rida shakllanadi. Bolaning xarakterini, tabiati va dunyoqarashini belgilaydigan ma'naviy mezon va qarashlar – yaxshilik va ezgulik, olijanoblik va mehr-oqibat, or-nomus va andisha kabi muqaddas tushunchalarning poydevori oila sharoitida qaror topishi tabiiydir».

Bolalarning ma'naviy barkamol va jismoniy sog'lom bo'lishlarida oilaning vazifalari: oilada sog'lom ijtimoiy muhitniyaratish, milliy ruh va turmush tarzini hisobga olgan holda farzandlarda ota-ona, Vatanga muhabbat tuyg'usini shakllantirish; bolalarning qiziqishi, iqtidori va ehtiyojlarini hisobga olgan holda kasbgayo'naltirish; ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish, istiqlol g'oyalari va milliy mafkuraga sadoqat ruhida tarbiyalash; bolalarning bo'sh vaqtlarini to'g'ri tashkil etish va ularning qo'shimcha ta'lim olishlariga shart-sharoit yaratish; bolalar ongiga sanitariya-gigienik, ekologik bilim va ko'nikmalarni singdirish, diniy aqidaparastlik, ichkilikbozlik, giyohvandlikka qarshi tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish.

Mahallaning vazifalari: ta'lim muassasalari bilan birgalikda ta'lim-tarbiya jarayonida amalga oshirilishi kerak bo'lgan masalalarni muhokama qilishda qatnashib, oqilona yechimlar topishda faollik ko'rsatish; farzandlari tarbiyasi bilan yetarlicha shug'ullanmaydigan ota-onalarni mahalla yig'inlarida muhokama qilish, ularga jamoatchilik ta'sirini o'tkazish, lozim hollarda bunday ota-onalar bilan tegishli profilaktik tadbirlarni belgilash maqsadida mahalla faollarini biriktirish yoki qonun doirasida boshqa choralar ko'rish; yoshlar diniy mazhablar va sektalar, aqidaparastlikning salbiy ta'sirini to'g'ri anglab yetishida ularga ota-onalar orqali ta'sir ko'rsatish, ulug' ajdodlarimizning tarbi-

yaviy o'gitlarini singdirib borishga keng jamoatchilikni safarbar qilish; mahalla hududidagi notinch oilalarni aniqlash va ularda sodir etilishi mumkin bo'lgan kelishmovchilik va nizolarning oldini olish.

Oila, mahalla, ta'lim muassasalari hamkorligida quyidagi tamoyillar va bosqichlarga amal qilinganda samaradorlik yanada yuqori bo'ladi: ta'lim va tarbiya jarayonida hamkorlik harakatlarining ish birligi; tarbiyalanuvchiga hurmat va talabning uyg'unligi; hamkorlik jarayoni subyektlarining teng huquqligi va yuksak mas'uliyatliligi; faoliyat jarayonida millat va davlat manfaatlari ustuvorligi; hamkorlik ishlarining ilmiyligi. Hamkorlik ishlari quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi: Birinchi bosqich. Yosh oilalar bilan ishlash. Yosh ota-onalarga farzand va uning tarbiyasi haqida pedagogik, tibbiy tushunchalar berish va bu tadbirlarga tibbiyot xodimlari, ibratli oilalarni jalb qilish (yosh oilalarning oilaviy sharoitlarini o'rganib chiqish va doimo ma'naviy tomondan qo'llabquvvatlash).

Ikkinchi bosqich. Farzandning maktabgacha bo'lgan davridagi jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash borasida ularga rasm chizish, voqealarni bayon qilish, o'ziga o'zi xizmat qilish, qo'shiq va raqsga tushish, mustaqil ravishda bilim olish, maktabga tayyorlash guruhlari, «Yakshanbalik maktablari» ishini tashkil qilish.

Uchinchi bosqich. Kichik yoshdagi(6-11 yosh) maktab davrida bolalarning jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy shakllanishini ta'minlash, ularning ilk iqtidori, qiziqishi va aqliy imkoniyatlarini aniqlash, ularda o'z xatti-harakatlariga javobgarlik hissini tarbiyalash, bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil qilishni o'rgatish, atrof-muhitga ongli munosabat, vatanlarvarlikni shakllantirish.

To'rtinchi bosqich. O'smirlarning (11-16 yosh) qiziqishi, bilimga chanqoqligi va aqlzakovatini hisobga olgan holda ijtimoiy faoliyatga tortish, jismonan baquvvat bo'lishini ta'minlash, turli kasblarga yo'naltirish, jamoatchilik orasida o'z o'rnini topa olishiga ko'maklashish, o'z xatti-harakatlari uchun qonun, jamoatchilik va ota-ona oldida javobgarlik tuyg'usini shakllantirish.

Beshinchi bosqich. Yoshlarni (16 yosh va undan yuqori) dunyo andozalariga mos bilim olishlari, kasb tanlashlari, ta'lim olishlari, tanlagan kasb bo'yicha ish bilan ta'minlash, iqtisodiy mustaqil bo'lishlari uchun shart-sharoit yaratish. Vatan, davlat oldidagi fuqarolik burchlarini ado etish, mustaqil oila qurishda yo'llanmalar berish. Shuningdek, bu borada Jamoat kengashi a'zolari oldida ham qator vazifalar mavjud.

Yurtimiz hududlardan, hududlar tumanlardan, tumanlar mahallalardan, mahallalarimiz oilalardan, oilalarimiz ota-ona, farzandlardan iborat. Demak, avvalo har bir ota-onaning mafkurasi mustahkam

bo'lsa, oila, tuman, shahar, hududlar, ya'ni xalqning mafkurasi mustahkam bo'ladi.

Xalqaro maydonda mafkuraviy, g'oyaviy va informatsion kurashlar kuchayib borayotgan hozirgi murakkab va tahlikali davrda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni zamon talablari asosida tashkil etish, yoshlarimizni turli mafkuraviy xurujlardan himoya qilish, yurtdoshlarimizning hayotga ongli munosabatini shakllantirish, yon-atrofda yuz berayotgan voqealarga daxldorlik hissini oshirish asosiy vazifamizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Quronov M. Bolam baxtli bo'lsin, desangiz... – T.: Ma'naviyat, 2013.
2. Shodmonova Sh., Xoshimova M., Fayzullaeva N. Tarbiyaviy ishlar uslubiyati. O'quv qo'llanma. – T.: TDIU, 2007.
3. L.M.Qaraxanova. Oila – farzand tarbiyasida asosiy mas'uliyat bug'inidir // Raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim oluvchilarni kasbga yunaltirish: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. – Toshkent sh. 2024 10-dekabr. – B. 143-147.
4. L.M.Qaraxanova. Tarbiyani samarali tashkil etishda maktab, oila va mahalla hamkorligi// “Markaziy Osiyo ayollarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda gender tenglik tamoyili” xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi. 2024-yil 10-oktabr.